

## Závěr

Cílem této práce bylo porovnat a mezi s sebou vymezit jednotlivé zajišťovací instrumenty s ohledem na zajišťovací směnku.

Směnka se do života českého prostředí vrací posledních dvacet let, a to v podobě směnky zajišťovací. Platební směnka je běžným nástrojem v zahraničí a velice efektivním nástrojem, jak řídit peněžní toky mezi dlužníky a věřiteli. Je také nástrojem, jak tyto prostředky udržet v pohybu. Tento pohyb je nesmírně důležitý a nápomocný hospodářské aktivitě, produktivitě a ve svém důsledku i životní úrovni země. Pro takový nástroj ještě nejsou u nás zcela vyvinuté mechanismy, ani odvaha a snad i potřeba. Zato zajišťovací směnka je zcela oblíbeným nástrojem zajišťovacím, uznávaným ze strany věřitelů pro její jistotu práv, která představuje, snadnost a rychlost, se kterou lze inkorporovaná práva vymoci. Navíc směnka je předmětem jedné z nejúspěšnějších mezinárodních dohod, a tudíž ani za hranicemi naší země, a nejen u blízkých sousedů, se uplatňují stejná pravidla „hry“. Z pohledu dlužníků se může jednat o oblíbený nástroj pro fakt, že nepotřebují ručitele, prostředníky, dodatečné náklady, ani nijak nezatěžují jejich majetek. Ovšem na druhou stranu pro malou znalost pravidel, podle kterých se tato hra hraje, si nemusejí uvědomovat dle mého názoru ohromná rizika, které její podepsání přináší. Asi bych tu uvedla základní pravidlo: *„podepisuj, kdy znáš pravidla hry, rozhodčího a hlavně kvality a slabiny svého protihráče“*.

SŠZ upravuje pouze směnku vlastní a cizí, je tedy si potřeba uvědomit, že pojem zajišťovací směnka označuje její funkci, důvod. A protože je směnka dokonalý, abstraktní cenný papír, nemusí být z něho tato funkce patrná. Proto na první pohled nemusí být zřetelné, že se jedná o zajišťovací směnku. V tomto ohledu je třeba mít napaměti ustanovení SŠZ, že dlužníkovi nezůstávají zachována práva vůči majiteli směnky, na kterého byla v souladu s pravidly SŠZ převedena. V tomto okamžiku představuje pouze platný závazek dlužníka platit. Bez ohledu na věci a události minulé a bez ohledu na původní intence směny. Dlužník se tak může dostat do velice nepříjemné pozice, kdy bude muset plnit dvakrát. A navíc bude muset svá práva složitě a zdlouhavě vymáhat. *„Horká koudel“* tak bude na jeho straně, on bude muset bojovat o svá práva. Míru úspěchu v této bitvě určuje fakt, do jaké míry si byl směnečný dlužník těchto rizik vědom při podepisování směnky a do jaké míry se mu tedy podařilo tato omezit, popř. eliminovat. Proto v tomto nástroji, ač velice efektivním prostředku pohybu peněz, spatřuji nesmírná rizika, která mne nutí mít před ním silný respekt. Názorným příkladem budiž nedávný problém, na který upozornila i veřejná média. Pokud jsou práva ze směnky úspěšně přiznána ve směnečném řízení, dojde k plnění a směnka se vrátí svému

majiteli, dlužník i když poškozený, nemá jakoukoli šanci se domoci svého práva. Nebo směnečný dlužník, jehož směnka byla neoprávněně převedena a práva z ní uznána. Nestihl včas podat námitky, nemohl je včas prokázat, nebo jen nesprávně námitky formuloval. Bude stát před možná zdoluhavým a finančně náročným soudním řízením, aby dosáhl rozsudku uznávajícího majitele směnky odpovědným z porušení smlouvy o zajištění směnkou, a tudíž povinného k náhradě škody, která tímto vznikla.

Daleko více se mi líbí pozice směnky platební. Umožní řídit jednoduše a rychle vícestranné vztahy, usnadňuje cash flow. Dokáže reflektovat práva a povinnosti jednotlivých stran. Například vztah prodávajícího vůči svým odběratelům a dodavatelům. Dodavatelům zaplatí věřitel cizí směnkou vystavenou na jejich řad, kde směnečným dlužníkem je jeho odběratel. Sám jako výstavce ručí dodavateli za to, že směnečný dlužník svou povinnost splní a směnku zaplatí a zůstane mu zachován postih, v případě, že jako výstavce bude muset platit. Díky placení směnkou lze i samotný převod finančních prostředků oddálit, aniž by dodavatel byl zneklidněn nebo ohrožen na svých právech. V případě placení prostřednictvím směnky původní závazek nezaniká, není věřitelem splněn.

Blankosměnka usnadňuje vyplnění těch údajů, které jsou v případě zajišťovací směnky problematické – např. místo plnění, výše směnečné sumy. Blankosměnka je neúplná, nevyplněná směnka, která záměrně nemá vyplněné některé údaje. Účastníci se vedlejší samostatnou smlouvou dohodnou, jakým způsobem bude později majitelem doplněna. Tímto vyplňovacím právem může věřitel přeměnit zatím ještě neplatnou směnku ve směnku platnou bez součinnosti dlužníka. Oproti již od počátku vyplněné směnce skýtá blankosměnka větší míru jistoty vztahů, protože do jejího vyplnění není platným cenným papírem. V případě, že je dohoda o vyplňovacím právu směnečném uzavřena platně a písemně a majitel směnky tuto dohodu poruší, bude pro dlužníka snadnější úspěšně namítat rozpor s dohodou. Větší problém nastane v případě, že práva ze směnky uplatní jiný majitel, na kterého byla směnka převedena, a který postupoval při převodu s řádnou péčí a nikoli ve zlé víře. I tato rizika lze zajistit, ale v okamžiku podpisu směnky, nikoli dodatečně. Opět bude záležet, jako moc bude směnečný dlužník s těmito riziky obeznámen již v okamžiku podpisu smlouvy a směnky.

V úvodu této práce jsem rozdělila instrumenty na platební, zajišťovací a platebně-zajišťovací. Obdobná literatura ani další zdroje nejsou v tomto rozdělení jednotné. Já jsem zvolila metodu primárního účelu, kterému má instrument účastníkům závazkového vztahu sloužit. Kategorie platebně-zajišťovacích instrumentů je dle mého názoru hybrid mezi oběma kategoriemi, vyvinutý nejspíše potřebou praxe o spojení určité míry jistoty a platební podmínky. Kam v takto vymezené struktuře zařadit směnku – funguje jako nástroj platební i

zajišťovací. Zdálo by se tedy správné ji zařadit do platebně–zajišťovacích instrumentů. Podíváme-li se ale blíže, není toto zařazení přesné. Směnka díky své abstraktnosti může sice plnit obě funkce, nemůže je ale plnit nazár pro daný okamžik, místo a vztah. Takže rozdílně od např. dokumentárnímu akreditivu, který je platební podmínkou a zároveň je sjednáván účastníky právě pro vysokou míru jistoty řádného průběhu závazkového vztahu, směnka je v tomto daném okamžiku buď platidlo nebo zajištění. Její dokonalost umožňuje jednu a tutéž směnku použít opakovaně, pro různé vztahy, účely atd., ale vždy jen pro jeden účel v daném momentu. Je jasné, že použít zajišťovací směnku k úhradě dluhu by bylo porušením samotného smyslu a podstaty zajišťovací směnky, a proto by nutně muselo být shledáno jako rozporné s uzavřenou smlouvou o zajištění směnkou. V tomto případě ale leží důkazní břemeno na dlužníkovi a síla pozice záleží, jak moc bude schopen prokázat takové porušení.

Směnka ve své podobě také není klasickým zajišťovacím nástrojem zcela podobným instrumentům uvedeným v druhé části první kapitoly. Předně ji schází vlastnosti akcesority a subsidiarity, bez nichž není podstaty zajišťovacích instrumentů. Smlouva o zajištění směnkou sice jako by tyto vlastnosti na směnku dočasně přilepuje, ty se ale nikdy nestanou její součástí a nikdy se tak zajišťovací směnka chovat nebude. Uvědomit si tuto vlastnost je dle mého názoru nejdůležitější pro efektivní obranu již od samého počátku směnečného vztahu

Komparací ke konci práce jsem ukázala na ty nejpodstatnější rozdíly mezi směnkou a hlavními zajišťovacími instrumenty. Tato analýza, jak uvedeno v úvodu k této práci, se nezakládala pouze na právním vyhodnocení obou instrumentů, ale také na hodnocení ekonomickém (finanční náročnost, míra jistoty reálného plnění, nikoli pouze míra jistoty uchování práv), a pohledu laickém (potřeba prostředníka, odborníka na daný instrument). Z takového srovnání nevyšel, a ani vyjít nemohl, ideální nástroj zajištění. Každý instrument měl svá pozitiva a nevýhody ve srovnání se zajišťovací směnkou. A proto si myslím, je opodstatněný závěr, že je třeba zkoumat konkrétní podmínky zajišťovaného závazkového vztahu.

Bankovní záruka je jistějším zajišťovacím nástrojem, oproti směnce. Oproti směnce je ale příliš drahá, a nebude tak vhodná pro každý závazkový vztah – pouze pro závazkové vztahy s vysokou hodnotou plnění. Oproti směnce zde vystupuje prostředník, a to profesionální instituce podnikající za účelem zisku. Tento fakt bankovní záruku oproti směnce prodražuje. Pro dlužníka pak bankovní záruka znamená citelný zásah do disponibilních zdrojů.

Zástava nemovitostí mi přijde velice sympatická, protože předmět zástavy je hmatatelná, viditelná věc, kterou nelze jednoduše "nechat zmizet" (v případě potřeby). To je

nespornou výhodou oproti zajišťovací směnce. Na druhou stranu podstatnou nevýhodou je cesta k přiznání pohledávky a veřejná dražba, která je v porovnání se směnkou daleko pomalejší, a může tedy zkomplikovat věřitelovu pozici. Co se týče zástavy movitých věcí, pohledávek nebo dalších věcí je pozice věřitele o to horší, že daný předmět nemůže mít plně pod kontrolou (nebo za jeho stav naopak přebírá odpovědnost) a proces dosažení plnění je náročný a dlouhý. V případě dlužníka spíše má výhody zajišťovací směnka, protože prakticky nezasahuje do jeho majetku.

Uznání dluhu/závazku usnadňuje věřitelovu procesní pozici, ale stejně ho čeká soudní řízení přiznání práva z pohledávky a poté klasické vykonávací řízení (v nejhorším případě). Ani rozhodnutí o přiznání pohledávky nezaručuje věřiteli, že slíbené plnění opravdu získá a nebude ho muset odepsat. Podobná situace jako se zajišťovací směnkou, kdy ale proces získání soudního rozhodnutí je u směnky daleko rychlejší a jistější.

Shrneme-li výše uvedené závěry, směnka je mocný a efektivní nástroj řízení závazkových vztahů bez nároků na dodatečné náklady uzavření směnečné dohody, bez nároků na disponibilní zdroje dlužníka v okamžiku uzavírání této dohody a s vysokou mírou jistoty věřitele, že bude ve velmi krátké době a po nenáročném soudním řízení uznán oprávněným ze směnky. Navíc možnosti směnečného věřitele se neomezují pouze na soudní řízení, ale směnku lze jako dokonalý cenný papír dále obchodovat, s omezením vyplývající pro zajišťovací směnku a její funkci. Rychlost, operativnost a flexibilita směnky ovšem s sebou přinášejí značná rizika, a to v podobě závazných rigidních právních pravidel, která nedávají prostor pro váhání nebo neznalost. Účastníci směnečných vztahů si musí být velmi dobře vědomi s jakým nástrojem pracují. Toto platí více než pro směnečného dlužníka, který je na směnce podepsán, protože veškerá tato rizika nese on. Toto je cena za nižší náklady a nižší nároky na počáteční zdroje. Proto mne i v této souvislosti připomíná více než známé rčení: *"Dobrý sluha, ale i zlý pán"*.